

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата філологічних наук, доцента Стельмах Марти Юріївни

на дисертаційну роботу Журавської Наталії Вікторівни,

«АКСІОЛОГІЧНІ ТА ХУДОЖНІ ДОМІНАНТИ

ТВОРЧОСТІ СЕЙФА АР-РАХБІ»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

зі спеціальності 10.01.04 – література зарубіжних країн

Актуальність теми дослідження. Творчість Сейф ар-Рахбі посідає важливе місце в сучасній арабській літературі, оскільки відображає складні процеси трансформації традиційної системи цінностей під впливом суспільно-культурних змін другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Поетичний світ митця формується на перетині національної пам'яті, філософського осмислення людського буття та модерних художніх пошуків, що зумовлює необхідність комплексного вивчення його творчого доробку.

Актуальність дослідження визначається зростанням інтересу сучасного літературознавства до аксіологічного виміру художнього тексту, тобто до виявлення системи цінностей, закладених у літературному творі. Аналіз аксіологічних домінант творчості Сейфа ар-Рахбі дає змогу простежити особливості художньої репрезентації таких універсальних категорій, як пам'ять, батьківщина, свобода, самотність, духовний пошук, взаємодія людини і природи. Водночас дослідження художніх домінант дозволяє виявити своєрідність авторської поетики, специфіку образної системи, символіки, метафорики та жанрово-стильових особливостей його творів.

Попри визнання Сейфа ар-Рахбі в арабському літературному просторі та наявність окремих праць, присвячених його творчості, в українському сходознавстві його художня спадщина досі не стала предметом комплексного наукового дослідження. Особливо недостатньо вивченими залишаються аксіологічні засади його художнього світу та особливості їхнього естетичного

втілення. Саме це зумовлює **актуальність і наукову новизну** звернення до теми **«Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі»**.

Дослідження сприятиме поглибленню уявлень про розвиток сучасної оманської та арабської літератури, розширенню проблемного поля української арабістики та осмисленню особливостей функціонування ціннісних орієнтирів у художньому дискурсі сучасного Сходу.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень і висновків дослідження. До найбільш суттєвих наукових результатів роботи варто віднести такі:

- окреслено історико-літературний контекст становлення та розвитку сучасної оманської літератури й визначено місце творчості Сейфа ар-Рахбі в сучасному арабському літературному процесі;
- уведено до вітчизняного наукового дискурсу поетичну та прозову спадщину Сейфа ар-Рахбі, що розширює джерельну базу українського арабознавства;
- виявлено й систематизовано художні домінанти поетики письменника, зокрема особливості мотивно-образної та символічної систем, організації ліричного суб'єкта, художнього часу і простору;
- встановлено стрижневі мотиви творчості Сейфа ар-Рахбі та з'ясовано специфіку їх функціонування, зокрема мотиву батьківщини в поезії та лейтмотиву шляху в прозі письменника;
- визначено проблемно-тематичну та жанрово-поетикальну своєрідність прози Сейфа ар-Рахбі, з'ясовано роль пам'яті й автобіографізму в організації художнього світу його творів;
- розкрито особливості образно-символічної системи та жанрово-композиційної організації прозової спадщини письменника, зокрема синтез епічного, ліричного й драматичного начал та функціональне значення відкритих фіналів;
- обґрунтовано синтетичний характер художнього мислення Сейфа ар-Рахбі, у якому поєднуються національна арабська традиція, індивідуально-авторські художні пошуки та орієнтація на полікультурний діалог.

До безперечних переваг дисертаційного дослідження належить здійснення авторкою власних перекладів прозових і поетичних творів Сейфа ар-Рахбі з мови оригіналу, що має наукове та практичне значення для подальшого вивчення творчості письменника в українському літературознавстві. Представлені в основному тексті дисертації та додатках переклади не лише розширюють джерельну базу дослідження, а й уможливають безпосередній аналіз художнього світу письменника українською мовою. Враховуючи значний обсяг творчого доробку митця, авторка здійснила виважений відбір текстів, орієнтуючись на їхню репрезентативність щодо ключових літературних явищ, художніх тенденцій і авторських стратегій. Такий підхід свідчить про високий рівень фахової підготовки дисертантки та надає дослідженню додаткової наукової цінності.

Загальна характеристика дисертації. Дисертаційну роботу викладено державною мовою на 236 сторінках (210 сторінок основного тексту). Вона складається зі вступу, трьох розділів, структурованих на підрозділи, загальних висновків та списку використаних джерел, що налічує 189 позицій, зокрема 53 арабомовні джерела. Тему дисертації затверджено в межах загальної наукової теми Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розвиток і взаємодія мов та літератур в умовах глобалізації» (06 БФ 044-01).

Вступ містить усі необхідні структурні компоненти: загальну характеристику роботи; обґрунтування актуальності теми, мети та дослідницьких завдань, які корелюють із визначеною метою, змістом проведеного дослідження та сформульованими висновками; визначення об'єкта і предмета дослідження; висвітлення наукової новизни, теоретичного і практичного значення отриманих результатів; характеристику методологічної основи роботи; інформацію про зв'язок дисертації з науковими темами та програмами, апробацію результатів дослідження і публікації, у яких висвітлено його основні положення та результати.

Назва дисертаційної роботи відповідає її змісту та заявленій проблематиці. Зміст анотацій українською та англійською мовами є ідентичним і відображає

основні положення та результати дослідження. Інформацію про основні положення, що виносяться на захист, подано стисло й коректно; вона дає достатньо повне уявлення про постановку наукової проблеми, мету, завдання, методологічні засади та основні результати її розв'язання. Автореферат дисертації за змістом відповідає основним положенням і результатам дисертаційного дослідження, належно відображає його структуру, мету, завдання, наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а також основні результати, що виносяться на захист.

У першому розділі дисертантка окреслила історико-літературний контекст становлення сучасної оманської літератури, проаналізувала стан наукового вивчення творчості Сейфа ар-Рахбі та визначила місце його художньої спадщини в сучасному арабському літературному процесі. Реконструйовано основні етапи життєвого і творчого шляху митця та простежено роль оманського, єгипетського, сирійського й світового культурного середовища у формуванні його світогляду та естетичних орієнтирів. Обґрунтовано синтетичний характер художнього мислення Сейфа ар-Рахбі, у якому поєднуються національна традиція, індивідуально-авторські пошуки та модерні художні практики.

У другому розділі дисертантка визначила специфіку поетичного світу Сейфа ар-Рахбі, зосередивши увагу на його художніх домінантах, особливостях мотивно-образної та символічної систем, організації ліричного суб'єкта, художнього часу і простору. Встановлено, що, звертаючись до форми вірша у прозі та відмовляючись від традиційної арабської метрики й рими, поет зберігає глибинний зв'язок із національною поетичною традицією через творче переосмислення усталених образів і символів. Виявлено складну мотивну структуру поезії, стрижневим компонентом якої є мотив батьківщини, що реалізується у взаємозв'язку з мотивами дороги, повернення, мандрів, розлуки та духовного пошуку. З'ясовано особливості художнього осмислення теми війни, функціонування природної та зооморфної символіки, специфіку репрезентації образу жінки. Доведено, що поетика Сейфа ар-Рахбі характеризується посиленням індивідуально-авторського начала, умовністю та

узагальненістю художніх образів, відкритістю до полікультурного діалогу та творчим переосмисленням арабської літературної спадщини.

У третьому розділі дисертантка з'ясувала художню своєрідність прозової спадщини Сейфа ар-Рахбі, визначивши її проблемно-тематичні та жанрово-поетикальні домінанти. Встановлено, що проза письменника порушує фундаментальні філософські питання людського буття, а її центральною смисловою домінантою постає лейтмотив шляху, реалізований через мотиви мандрів, повернення, духовного пошуку та самоідентифікації. Виявлено функціональну роль пам'яті й автобіографізму, особливості організації художнього часу і простору, специфіку образно-символічної системи та жанрово-композиційної структури творів. Доведено наявність синтезу епічного, ліричного й драматичного начал, жанрових дифузій, а також символічну функцію відкритих фіналів. На підставі проведеного аналізу встановлено, що прозова творчість Сейфа ар-Рахбі характеризується посиленням індивідуально-авторського начала, творчим переосмисленням арабської традиції, полікультурною відкритістю та органічною включеністю в контекст сучасного світового літературного процесу.

Загальні висновки дисертації логічно узагальнюють результати проведеного дослідження, відповідають поставленим завданням і ґрунтуються на опрацюванні значного обсягу фактологічного та теоретичного матеріалу. Підсумкові положення є науково обґрунтованими, послідовними та виваженими, вирізняються чіткістю формулювань і належним рівнем узагальнення отриманих результатів.

Дисертацію написано фаховою українською мовою; виклад матеріалу відповідає вимогам наукового стилю. Структура роботи є логічною, а оформлення рукопису загалом відповідає встановленим вимогам до дисертаційних досліджень.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дослідження належним чином представлені в наукових публікаціях дисертантки. Опубліковані праці відображають ключові положення та результати дисертації, зокрема результати аналізу поетичної і

прозової творчості Сейфа ар-Рахбі, особливостей його художнього світу, мотивно-образної та жанрово-поетикальної систем. Зміст публікацій відповідає темі та основним завданням дисертаційного дослідження, що свідчить про належну апробацію його результатів.

Зауваженні та дискусійні положення щодо змісту дисертації. Попри безперечну наукову цінність дисертаційного дослідження, окремі його положення викликають дискусію та можуть розглядатися як перспективні напрями для подальших наукових пошуків.

1. У дисертації переконливо окреслено історико-літературний і культурний контекст творчості Сейфа ар-Рахбі, проте теоретико-методологічний інструментарій дослідження представлено дещо менш виразно. Детальніше обґрунтування методологічних підходів до аналізу аксіологічних і художніх домінант, зокрема критеріїв виокремлення та ієрархізації мотивів, сприяло б посиленню аргументованості окремих висновків. Крім того, чіткіша концептуалізація таких категорій, як «традиція», «сучасність», «новаторство», «аксіологічні домінанти» та «полікультурний діалог», надала б дослідженню більшої термінологічної послідовності.

2. Визначаючи місце Сейфа ар-Рахбі в сучасному арабському літературному процесі, дисертантка могла б ширше залучити порівняльний матеріал із творчості інших представників сучасної оманської літератури. Це дало б змогу виразніше окреслити специфіку художнього методу письменника та точніше визначити ступінь його новаторства. Водночас детальніше зіставлення окремих художніх стратегій ар-Рахбі з творчістю представників інших національних літератур могло б поглибити висвітлення заявленого в роботі полікультурного діалогу.

3. Ґрунтовний аналіз мотивно-образної та символічної системи творчості письменника міг би бути доповнений ширшим залученням положень сучасної міфокритики та архетипної критики. Це дозволило б чіткіше розмежувати універсальні значення таких образів, як пустеля, дорога, море, тварини, дім, та їхнє специфічне функціонування в оманському й арабо-ісламському культурному контексті.

4. Безперечною перевагою дисертації є здійснені авторкою переклади творів Сейфа ар-Рахбі українською мовою. Водночас детальніше висвітлення перекладацьких стратегій, принципів відтворення культурно маркованих реалій і авторської образності сприяло б повнішому розкриттю практичного значення перекладацького складника роботи.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний і рекомендаційний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження та не применшують його наукової новизни, теоретичного і практичного значення. Дисертація на тему «Аксіологічні та художні домінанти творчості Сейфа ар-Рахбі» є завершеною самостійною науковою працею, у якій отримано нові, науково обґрунтовані результати, що мають теоретичне та практичне значення, відповідає пп. 9, 11, 13 „Порядку присудження наукових ступенів”, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її авторка – **Журавська Наталія Вікторівна** – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності **10.01.04 – література зарубіжних країн**.

Офіційний опонент –

кандидат філологічних наук, доцент

кафедри сходознавства імені професора Ярослава Дашкевича

Львівського національного університету

імені Івана Франка

Марта СТЕЛЬМАХ

